

САВІЦЬКА В. В.,
orcid.org/0000-0002-1403-125X
кандидат юридичних наук,
асистент кафедри адміністративного
права та процесу
(Навчально-науковий інститут права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка)

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.6.81>

СУБ'ЄКТИ ГАЛУЗЕВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СФЕРІ ОХОРОНИ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА СОРТИ РОСЛИН

Стаття присвячена висвітленню однієї із актуальних теоретико-правових проблем сучасного адміністративного права, які стосуються визначення кола суб'єктів галузевої компетенції у сфері охорони прав інтелектуальної власності на сорти рослин. Підкреслено важливість конституційних норм у сприянні розвитку та охорони інтелектуальної власності в Україні. Наголошено, що важливу роль у сфері охорони прав інтелектуальної власності на сорти рослин відіграють уповноважені державою органи публічного управління, які у разі порушення особистого майнового права власників прав на сорти рослин здійснюють адміністративне провадження за порушення, передбачене ст. 51-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Здійснено аналіз доктринальних думок, які свідчать, що при дослідженні адміністративної відповідальності за незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності або інше умисне порушення прав на сорти рослин, науковці не звертають увагу на суб'єктів уповноважених забезпечити захист суб'єктивних прав правовласників інтелектуальної власності на сорти рослин. Відзначається, що система суб'єктів галузевої компетенції у сфері охорони прав інтелектуальної власності на сорти рослин охоплює діяльність органів публічного управління, покликаних забезпечити право на набуття, охорону прав інтелектуальної власності на сорти рослин та майнового права на поширення сорту рослин. На підставі здійсненого аналізу Кодексу України про адміністративні правопорушення, Закону України «Про охорону прав на сорти рослин», постанов Кабінету Міністрів України, проаналізовано повноваження Міністерства аграрної політики та продовольства України, Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів у сфері охорони прав інтелектуальної власності на сорти рослин. Також проаналізована діяльність Українського інституту експертизи сортів рослин, представників з питань інтелектуальної власності на сорти рослин та представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених). Проаналізовані авторкою зазначені нормативно-правові акти дали підстави встановити суб'єктів галузевої компетенції у сфері охорони прав інтелектуальної власності на сорти рослин.

Ключові слова: *об'єкти, об'єкти права інтелектуальної власності, сорти рослин, майнові права, повноваження, публічне управління.*

Savitska V. V. Subjects of Sectoral Competence in the Field of Protection of Intellectual Property Rights to Plant Varieties

The article addresses one of the topical theoretical and legal issues of modern administrative law, namely the definition of the range of actors endowed with

sectoral competence in the field of protection of intellectual property rights to plant varieties. Particular attention is paid to the role of constitutional norms in promoting the development and protection of intellectual property in Ukraine. It is noted that an important role in the protection of intellectual property rights to plant varieties is played by public administration bodies authorised by the state which, in the event of violation of the proprietary rights of holders of rights to plant varieties, conduct administrative proceedings in respect of the offence provided for in Article 51-2 of the Code of Ukraine on Administrative Offences. An analysis of doctrinal approaches shows that, when examining administrative liability for the unlawful use of an object of intellectual property rights or other intentional infringement of rights to plant varieties, scholars generally do not pay sufficient attention to the actors authorised to ensure the protection of the subjective rights of holders of intellectual property rights to plant varieties. It is argued that the system of actors of sectoral competence in the field of protection of intellectual property rights to plant varieties encompasses the activities of public administration bodies mandated to secure the acquisition and protection of intellectual property rights to plant varieties, as well as the proprietary right to the dissemination of a plant variety. Based on an analysis of the Code of Ukraine on Administrative Offences, the Law of Ukraine “On Protection of Rights to Plant Varieties”, and resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine, the article examines the powers of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine and the State Service of Ukraine on Food Safety and Consumer Protection in the field of protection of intellectual property rights to plant varieties. The activities of the Ukrainian Institute for Plant Variety Examination, representatives in matters of intellectual property concerning plant varieties, and representatives in intellectual property matters (patent attorneys) are also analysed. The regulatory acts examined by the author provide the basis for identifying the actors of sectoral competence in the field of protection of intellectual property rights to plant varieties.

Key words: *objects; objects of intellectual property rights; plant varieties; proprietary rights; competence (powers); public administration.*

Вступ. Конституцією України передбачено, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Громадянам гарантується захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності, ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом [1].

Положення конституційних норм свідчить про важливість інтелектуальної власності для власників об'єктів права інтелектуальної власності, так і для розвитку суспільства і держави в цілому. Відзначаючи важливість інтелектуальної власності у розвитку економік провідних високотехнологічних держав, вагомого впливу секційних досягнень сортів рослин на підвищення виробництва сільськогосподарської продукції, слід зазначити, що важливу роль у сфері охорони прав інтелектуальної власності на сорти рослин відіграють уповноважені державою органи публічного управління, які у разі порушення особистого майнового права власників прав на сорти рослин здійснюють адміністративне провадження за порушення, передбачене ст. 51-2 КУпАП, згідно якої незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняються законом, – тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, призначених для її виготовлення [2].

Особливість адміністративного законодавства у сфері охорони прав інтелектуальної власності полягає в тому, що її нормами передбачено, як адміністративну відповідальність за вчинення незаконних дій щодо об'єктів права інтелектуальної власності, так і захист

майнових інтересів суб'єктів права інтелектуальної власності, права яких порушено такими діями [3, с. 107].

За своєю сутністю адміністративна відповідальність за порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності – це реакція держави у відповідь на шкоду, заподіяну адміністративним правопорушенням у сфері інтелектуальної власності суспільству та його окремим індивідам, або її можливо визначити як оцінку з боку держави порушення відповідних юридичних норм, що захищаються адміністративно-правовими санкціями [4, с. 659].

Разом із тим, аналіз наукових публікацій свідчить, що при дослідженні адміністративної відповідальності за незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, науковці не звертають увагу на суб'єктів уповноважених забезпечити захист правовласників об'єкта права інтелектуальної власності на сорти рослин, про це свідчать публікації вчених правознавців. Зокрема, М. Плугатир, О. Запотоцька, А. Гуржій – визначили підстави притягнення до адміністративної відповідальності за порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності [4]; М. Ковалів – розглянув теоретичні та практичні аспекти адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері інтелектуальної власності [5]; О. Миколенко – дослідив поняття та ознаки адміністративної відповідальності за порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності [6]; М. Капітаненко – узагальнив характеристику адміністративних правопорушень у сфері реалізації права інтелектуальної власності [7].

Проте чимало принципів питань адміністративно-правової охорони селекційних досягнень у рослинництві не отримали комплексного вирішення не тільки у нормотворчій практиці, але й у вітчизняній юридичній літературі [8, с. 4], серед них визначення суб'єктів галузевої компетенції у сфері охорони прав інтелектуальної власності на сорти рослин.

Доцільно зауважити, що окремі питання діяльності суб'єктів публічно-правової охорони інтелектуальної власності порушували у своїх працях такі вчені, як Г. Андрощук, Ю. Бошицький, А. Кодинець, І. Комарницька, Л. Комзюк, О. Коротун, А. Майданевич, О. Орлюк, О. Підпригора, О. Світличний, О. Святоцький, О. Харитонova, О. Чомахашвілі, А. Чукаєва та інші. Проте на доктринальному рівні відсутні публікації, присвячені діяльності суб'єктів галузевої компетенції у сфері охорони прав інтелектуальної власності на сорти рослин. Все це зумовлює актуальність запропонованого дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є встановлення кола суб'єктів галузевої компетенції у сфері охорони інтелектуальної власності на сорти рослин.

Результати дослідження. Система суб'єктів галузевої компетенції у сфері охорони інтелектуальної власності на сорти рослин охоплює діяльність органів публічного управління покликаних забезпечити право на набуття, охорону прав інтелектуальної власності на сорти рослин та майнового права на поширення сорту рослин.

Ураховуючи викладене, під терміном «суб'єкт» слід розуміти особу або організацію, що виконує функцію носія певних прав і обов'язків [9, с. 814]. Щодо терміну «компетенція», то у науковій юридичній літературі висловлюються різні позиції. Не вдаючись до аналізу таких наукових позицій, ми погоджуємося із думкою Н. Армаш, що компетенція – це елемент правового статусу, який установлює сукупність юридично закріплених прав та обов'язків органу виконавчої влади або його керівника, реалізація яких забезпечує виконання їх основних функцій [10, с. 49].

Спеціальним нормативним актом, що регулює діяльність суб'єктів у сфері охорони інтелектуальної власності на сорти рослин є Закон України «Про охорону прав на сорти рослин», який у ст. 7 та ст. 8 визначає повноваження центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного нагляду (контролю) у сфері охорони прав на сорти рослин (Контролюючого органу) та повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони прав на сорти рослин (Компетентного органу) [11].

Аналіз нормативно-правового регулювання відносин у сфері охорони інтелектуальної власності в Україні вказує, що суб'єктами галузевої компетенції у сфері інтелектуальної

власності на сорти рослин є: Міністерство аграрної політики та продовольства України (структурні підрозділи); Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів (структурні підрозділи); Український інститут експертизи сортів рослин; представник з питань інтелектуальної власності на сорти рослин.

Відповідно до Положення про Міністерство аграрної політики та продовольства України, [12], одним із основних повноважень Мінагрополітики є формування та реалізація державної аграрної політики у сфері охорони прав на сорти рослин, яка здійснюється шляхом: здійснення перевірки збереженості сортів рослин; проведення державної реєстрації заявок, прав на сорти рослин; забезпечення проведення апробації селекційних досягнень; здійснення координації діяльності підприємств, установ, організацій, пов'язаної з визначенням сортових і посівних якостей насіння та сортових і товарних якостей садивного матеріалу; проведення науково-технічної експертизи у сфері охорони прав на сорти рослин; сприяння функціонуванню та розвитку ринку сортів рослин як об'єктів інтелектуальної власності; співробітництво у сфері охорони прав на сорти рослин з суб'єктами господарювання; ведення реєстру представників з питань інтелектуальної власності на сорти рослин; організація роботи з підготовки і перепідготовки кадрів державної системи охорони прав на сорти рослин; забезпечення організації приймання заявок на сорти рослин, проведення їх експертизи; приймання рішення про виникнення прав на сорт або про відмову у виникненні прав на сорти рослин; надання адміністративних послуг у сфері інтелектуальної власності.

Мінагрополітики також затверджує порядок адміністративного (досудового) оскарження постанови у справі про порушення Закону України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин», законодавства про харчові продукти та корми [12].

В структурі Мінагрополітики діють структурні підрозділи: департамент, відділи, уповноважені на виконання завдань, у тому числі й у сфері охорони прав на сорти рослин. Наведені повноваження Мінагрополітики свідчать про визначену галузеву спрямованість діяльності цього суб'єкта державного управління у сфері охорони прав на сорти рослин.

До суб'єктів галузевої компетенції у дослідженій сфері відносин ми також відносимо Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, що діє відповідно до Положення про Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів [13].

На користь такої позиції говорить наступне: Держпродспоживслужба є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України та який реалізує державну політику, у тому числі щодо державного нагляду (контролю) у сфері охорони прав на сорти рослин; дотриманням юридичними особами вимог законодавства з охорони прав на сорти рослин у сфері виробництва, використання, зберігання, реалізації та розмноження садивного матеріалу сортів рослин; діяльністю по збереженості сортів рослин, реєстрацією ліцензійних договорів на їх використання та виплатою авторської винагороди; веденням первинного насінництва власниками майнових прав інтелектуальної власності та підтримувачами сортів рослин; набуттям прав на сорти рослин та їх реєстрацією; ввезенням в Україну садивного матеріалу (насіння) незареєстрованих в Україні сортів рослин; дотриманням особистого немайнового права авторства на сорт, майнового права власника сорту, права попереднього користування і права при відновленні прав на сорт, права на поширення сорту в Україні, прав автора сорту в разі відмови власника від майнового права на сорт, порядку вивезення з України посадкового матеріалу (насіння) сортів рослин, що містять об'єкт інтелектуальної власності, вимог угоди, укладеної між роботодавцем та автором сорту щодо виплати справедливої винагороди [13].

Держпродспоживслужба для виконання покладених на неї завдань має право складати в установлених законом випадках протоколи про адміністративні правопорушення, розглядати відповідно до закону справи про адміністративні правопорушення і приймати за результатами розгляду рішення про накладення штрафів та застосування інших санкцій, передбачених законом.

Однак слід зауважити, що передбачені ст. 51-2 КУпАП правопорушення за незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, згідно ст. 221 КУпАП розглядають не посадові особи Держпродспоживслужби, а судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів. Тоді як окремі справи за адміністративні правопорушення, вказані у нормах ст. ст. 236, 238, 238-2, 238-4 КУпАП, мають право розглядати і накладати адміністративні стягнення посадові особи Держпродспоживслужби [2].

В структурі Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів діє Департамент фітосанітарної безпеки та контролю в рослинництві та відділ контролю у сферах насінництва, розсадництва та охорони прав на сорти рослин, одним із основних завдань яких є: здійснення державного нагляду (контролю); розгляд заявки на сорт; проведення кваліфікаційної експертизи. Кожен із вказаних суб'єктів виконує галузеві завдання у сфері охорони прав на сорти рослин.

Отже, Міністерство аграрної політики та продовольства України та Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів здійснюють публічне управління у сфері охорони прав інтелектуальної власності на сорти рослин. Як зазначають П. Діхтієвський і Ю. Ващенко, коло суб'єктів, які здійснюють управлінські функції в публічних інтересах, значно розширилося. Такі функції починають здійснювати на підставі делегованих повноважень органів виконавчої влади органи місцевого самоврядування, державні підприємства, установи, організації, приватні особи [14, с. 126].

Суб'єктом галузевої компетенції у сфері охорони прав інтелектуальної власності на сорти рослин є Український інститут експертизи сортів рослин, утворений постановою Кабінету Міністрів України від 01.06.2002 р. № 714 [15], який є базовою науково-дослідною установою з проведення комплексу польових і лабораторних досліджень з науково-технічної експертизи сортів рослин в Україні, та діє відповідно до Статуту, затвердженого наказом Міністра аграрної політики та продовольства України від 31.12. 2021 р. № 488 [16].

Суб'єктом галузевої компетенції у сфері охорони прав інтелектуальної власності на сорти рослин також є представник з питань інтелектуальної власності на сорти рослин, правовий статус якого визначає Закон України «Про охорону прав на сорти рослин», відповідно ст. 1 закону, представник – це особа, яка діє в інтересах заявника та/або інших суб'єктів прав щодо сорту з метою виконання будь-яких юридичних дій, право на вчинення яких вона набула на підставі правочину або закону [11] та Положення про представників з питань інтелектуальної власності на сорти рослин, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19.08.2002 р. №1183. Згідно п. 2 постанови представники провадять діяльність щодо надання послуг, пов'язаних з набуттям, здійсненням та захистом прав інтелектуальної власності на сорти рослин та майнового права на поширення сорту рослин, набуттям прав підтримувача, представництвом від імені авторів сорту, селекціонерів, володільців патентів, власників майнового права на поширення сорту рослин, підтримувачів сорту рослин інтересів в Мінагрополітики (Компетентний орган), експертних закладах, а також у відносинах з фізичними та юридичними особами [17].

Поряд з цим актуальним залишається діяльність представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених), проте на відміну від представників з питань інтелектуальної власності на сорти рослин, правовий статус представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених), регулюється Положенням про представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених), затвердженого наказом Міністерства економіки України від 29.12.2023 р. №20599, відповідно до якого діяльність патентного повіреного є незалежною професійною діяльністю щодо надання послуг, пов'язаних з набуттям, здійсненням та захистом прав на об'єкти інтелектуальної власності, представництва інтересів осіб в УКРНОІВІ, Мінекономіки, а також у відносинах з фізичними та юридичними особами [18].

Отже, діяльність представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених) не пов'язана із охороною інтелектуальної власності на сорти рослин, їх діяльність

пов'язана із охороною прав на такі об'єкти права інтелектуальної власності як: винахід, корисна модель, промисловий зразок, торговельна марка, компонування напівпровідникового виробу, географічне зазначення.

Висновки. Таким чином, здійснене дослідження суб'єктів галузевої компетенції у сфері охорони прав інтелектуальної власності на сорти рослин, дало можливість встановити, що ними є: Міністерство аграрної політики та продовольства України (структурні підрозділи); Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів (структурні підрозділи); Український інститут експертизи сортів рослин; представник з питань інтелектуальної власності на сорти рослин.

Відповідно до визначених нормативно-правовими актами повноважень, кожен із вказаних суб'єктів є організаційно відокремленими один від одного, які діють в інтересах правовласників об'єкта права інтелектуальної власності на сорти рослин, суспільних та державних інтересів.

Список використаних джерел:

1. Конституції України: Закон України від 28 червня 1996 року 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами).
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 7 грудня 1984 року №8074-10. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. № 51. Ст. 1122.
3. Світличний О. П. Право інтелектуальної власності: Підручник. Вид. 2, змін. і доп. К.: НУБіП України, 2017. 355 с.
4. Плугатир М.В., Запотоцька О.В., Гуржій А.В. Адміністративна відповідальність за порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. №1. С. 658-661.
5. Ковалів М. В. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері інтелектуальної власності. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія «Право»*. 2020. № 27. С. 142-148.
6. Миколенко О.М. Специфіка адміністративної відповідальності за порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2021. №1. С. 156-161.
7. Капітаненко Н.П. Адміністративні правопорушення у сфері реалізації права інтелектуальної власності: загальна характеристик. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2021. №1. С. 370-374.
8. Савіцька В.В. Адміністративно-правові засади охорони селекційних досягнень у рослинництві України: дис. ... канд. юрид. наук. 2016. К., 205 с.
9. Словник української мови: в 11 т. / за ред. Білодід І.К. та ін. Київ: Наукова думка, 1970-1980. Т. 9. 1978. 916 с.
10. Армаш Н. О. Поняття і сутність компетенції як елементу адміністративно-правового статусу керівника органу виконавчої влади. *Вісник Академії митної служби України. Серія «Право»*. 2009. № 2 (3). С. 48-53.
11. Про охорону прав на сорти рослин: Закон України від 21.04. 1993 р. №3116-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 21. Ст. 218.
12. Положення про Міністерство аграрної політики та продовольства України: постанова Кабінету Міністрів від 17.02.2021 р. №124. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-2021-п#Text>
13. Положення про Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів: постанова Кабінету Міністрів України від 02.09.2015 р. № 667. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/667-2015-п#Text>
14. Адміністративне право та адміністративний процес в умовах воєнного стану в Україні: навч. посібник у 2-х томах. Том. 1. Загальне адміністративне право. Особливе адміністративне право/В. Галуцько, П. Діхтєвський, О Гулак та ін.; за заг. ред. В. Галуцька, В. Фелика. Одеса: Видавництво «Юридика», 2024. 622 с.

15. Про утворення Державної служби з охорони прав на сорти рослин та Українського інституту експертизи сортів рослин: постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2002 р. № 714. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/714-2002-п#Text>

16. Статут Українського інституту експертизи сортів рослин: наказ Міністра аграрної політики та продовольства України від 31.12. 2021 р. № 488. URL: https://sops.gov.ua/uploads/page/Orders_KO/Statut_UIPVE_2022.pdf

17. Положення про представників з питань інтелектуальної власності на сорти рослин: постанова Кабінету Міністрів України від 19.08.2002 р. №1183. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1279-2024-п#n9>

18. Положення про представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених): наказ Міністерства економіки України від 29.12.2023 р. №20599. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0263-24#Text>

Дата першого надходження рукопису до видання: 06.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 15.12.2025

Дата публікації: 31.12.2025

